

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟΝ ΤΟΥ ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΜΕΔΙΟΛΑΝΩΝ

1. Ἦδη μὲν πάλαι σκοποῦντες τὴν ἐλευθερίαν τῆς θρησκείας οὐκ ἄρνητέαν εἶναι, ἀλλ' ἐνός ἐκάστου τῇ διανοίᾳ καὶ βουλήσει ἐξουσίαν δοτέον τοῦ τὰ θεῖα πράγματα τημελεῖν κατὰ τὴν αὐτοῦ προαίρεσιν, ἕκαστον κεκελεύκειμεν, τοῖς τε Χριστιανοῖς, τῆς αἰρέσεως καὶ τῆς θρησκείας τῆς ἑαυτῶν τὴν πίστιν φυλάττειν.

2. Ἀλλ' ἐπειδὴ πολλοὶ καὶ διάφοροι αἰρέσεις ἐν ἐκείνῃ τῇ ἀντιγραφῇ, ἐν ἣ τῶν αὐτῶν συνεχωρήθη ἡ τοιαύτη ἐξουσία, ἐδόκουν προστεθεῖσθαι σαφῶς, τυχόν ἴσως τινὲς αὐτῶν μετ' ὀλίγον ἀπὸ τῆς τοιαύτης παραφυλάξεως ἀνεκρούοντο.

3. Ὅποτε εὐτυχῶς ἐγὼ Κωνσταντῖνος ὁ Αὐγουστος καὶ γὰρ Λικίνιος ὁ Αὐγουστος, ἐν τῇ Μεδιολάνῳ ἐληλύθειμεν, καὶ πάντα, τῶν λοιπῶν ἅτινα ἐδόκει ἐν πολλοῖς ἅπασιν ἐπωφελῇ εἶναι, μᾶλλον δὲ ἐν πρώτοις διατάξαι ἐδογματίσαμεν, οἷς ἢ πρὸς τὸ θεῖον αἰδῶς τε καὶ τὸ σέβας ἐνείχετο, τοῦτ' ἐστίν, ὅπως δῶμεν καὶ τοῖς Χριστιανοῖς καὶ πᾶσιν ἐλευθέραν αἶρεσιν τοῦ ἀκολουθεῖν τῇ θρησκείᾳ ἣ δ' ἂν βουλευθῶσιν· ὅπως, ὅτι ποτέ ἐστι θειότητος καὶ οὐρανίου πράγματος, ἡμῖν καὶ πᾶσι τοῖς ὑπὸ τὴν ἡμετέραν ἐξουσίαν διάγουσιν εὐμενὲς εἶναι δυνηθῇ.

4. Τοίνυν ταύτην τὴν βούλησιν τὴν ἡμετέραν ὑγιεινῶ καὶ ὀρθοτάτῳ λογισμῷ ἐδογματίσαμεν, ὅπως μηδενὶ παντελῶς ἐξουσία ἄρνητέα ἢ τοῦ ἀκολουθεῖν καὶ αἰρεῖσθαι τὴν τῶν Χριστιανῶν παραφυλάξιν ἢ θρησκείαν, ἐκάστῳ τε ἐξουσία δοθείη τοῦ διδόναι ἑαυτοῦ τὴν διάνοιαν ἐν ἐκείνῃ τῇ θρησκείᾳ ἣν αὐτός ἑαυτῷ ἀρμόζειν νομίζει, ὅπως ἡμῖν δυνηθῇ τὸ θεῖον ἐν πᾶσι τὴν ἔθιμον σπουδὴν καὶ καλοκαγαθίαν παρέχειν.

5. Ἄτινα οὕτως ἀρέσκειν ἡμῖν ἀντιγράψαι ἀκόλουθον ἦν, ἴν'

ἀφαιρεθεισῶν παντελῶς τῶν αἱρέσεων, αἵτινες τοῖς προτέροις ἡμῶν γράμμασι τοῖς πρὸς τὴν σὴν καθοσίωσιν ἀποσταλεῖσι περὶ τῶν Χριστιανῶν ἐνείχοντο, (καὶ ἅτινα πάνυ σκαιὰ καὶ τῆς ἡμετέρας πραότητος ἀλλότρια εἶναι ἐδόκει, ταῦτα ὑφαιρεθῇ), καὶ νῦν ἐλευθέρως τε καὶ ἀπλῶς ἕκαστος τῶν τὴν αὐτὴν προαίρεσιν ἐσχηκότων **τοῦ φυλάττειν τὴν τῶν Χριστιανῶν θρησκείαν, ἄνευ τινος ὀχλήσεως, τοῦτο αὐτό παραφυλάττοι.**

6. Ὅτινα τῇ σῇ ἐπιμελείᾳ πληρέστατα δηλῶσαι ἐδογματίσαμεν, ὅπως εἰδείης ἡμᾶς ἐλευθέραν καὶ ἀπολελυμένην ἐξουσίαν τοῦ τημελεῖν τὴν ἑαυτῶν θρησκείαν τοῖς αὐτοῖς Χριστιανοῖς δεδοκέναι.

7. Ὅπερ ἐπειδὴ ἀπολελυμένως αὐτοῖς ὑφ' ἡμῶν δεδωρῆσθαι, θεωρεῖ ἡ σὴ καθοσίωσις, καὶ ἑτέροις δεδόσθαι ἐξουσίαν τοῖς βουλομένοις τοῦ μετέρχεσθαι τὴν παρατηρήσιν καὶ θρησκείαν ἑαυτῶν ὅπερ ἀκολουθῶς τῇ ἡσυχίᾳ τῶν ἡμετέρων καιρῶν γίνεσθαι φανερόν ἐστιν, ὅπως ἐξουσίαν ἕκαστος ἔχῃ τοῦ αἰρεῖσθαι καὶ τημελεῖν ὅποιον δ' ἂν βούληται Θεῖον. Τοῦτο δέ ὑφ' ἡμῶν γέγονεν, ὅπως μηδεμία τιμὴ μηδὲ θρησκεία τινι μεμειώσθαι τι ὑφ' ἡμῶν δοκοίη.

8. Καὶ τοῦτο δέ πρὸς τοῖς λοιποῖς εἰς **τό πρόσωπον τῶν Χριστιανῶν δογματίζομεν**, ἀνά τούς τόπους αὐτῶν, εἰς οὓς τό πρότερον συνέρχεσθαι ἔθος ἦν αὐτοῖς, περὶ ὧν καὶ τοῖς πρότερον δοθεῖσι πρὸς τὴν σὴν καθοσίωσιν γράμμασι τύπος ἕτερος ἦν ὠρισμένος τῷ προτέρῳ χρόνῳ, ἵν' εἷς τινες ἢ παρὰ τοῦ ταμείου τοῦ ἡμετέρου ἢ παρὰ τινος ἑτέρου φαίνοντο ἡγορακότες, εἰ τούτοις, τοῖς αὐτοῖς χριστιανοῖς ἄνευ ἀργυρίου καὶ ἄνευ τινος ἀπαιτήσεως τῆς τιμῆς ὑπερτεθείσης, δίχα πάσης ἀμελείας καὶ ἀμφιβολίας ἀποκαταστήσωσι, καὶ εἴ τινες κατὰ δῶρον τυγχάνουσιν εἰληφότες, τούς αὐτούς τόπους, ὅπως εἰ τοῖς αὐτοῖς Χριστιανοῖς τὴν ταχίστην ἀποκαταστήσωσιν οὕτως.

9. Ὅτι οἱ ἡγορακότες τούς αὐτούς τόπους, ἢ οἱ κατὰ δωρεάν εἰληφότες αἰτῶσί τι παρὰ τῆς ἡμετέρας καλοκαγαθίας προσέλθωσιν τῷ ἐπὶ τόπων ἐπάρχῳ δικάζοντι, ὅπως καὶ αὐτῶν διὰ τῆς

ἡμετέρας χρηστότητος πρόνοια γένηται. Ἄτινα πάντα τῷ σωματίῳ τῶν Χριστιανῶν παρ' αὐτά διὰ τῆς σῆς σπουδῆς ἄνευ τινος παρολκῆς παραδίδοσθαι δεήσει.

10. Καί ἐπειδή οἱ αὐτοὶ Χριστιανοὶ οὐ μόνον ἐκείνους, εἰς οὓς συνέρχεσθαι ἔθος εἶχον, ἀλλὰ καὶ ἑτέρους τόπους ἐσχηκέναι γινώσκονται, διαφέροντας οὐ πρὸς ἕκαστον αὐτῶν, ἀλλὰ πρὸς τό δίκαιον τοῦ αὐτῶν σώματος, τοῦτ' ἐστὶ τῶν Χριστιανῶν, ταῦτα πάντα ἐπὶ τῷ νόμῳ ὃν προειρήκαμεν, **δίχα παντελοῦς τινος ἀμφισβήτησεως τοῖς αὐτοῖς Χριστιανοῖς, τοῦτ' ἐστὶ τῷ σώματι αὐτῶν καὶ τῇ συνόδῳ, ἐκάστῳ αὐτῶν ἀποκαταστήναι κελεύσεις**· τοῦ προειρημένου λογισμοῦ δηλαδὴ φυλαχθέντος, ὅπως αὐτοὶ οἵτινες τοὺς αὐτοὺς ἄνευ τιμῆς, καθὼς προειρήκαμεν, ἀποκαθιστῶσι, τό ἄζήμιον τό ἑαυτῶν παρὰ τῆς ἡμετέρας καλοκαγαθίας ἐλπίζοιεν.

11. Ἐν οἷς πᾶσι τῷ προειρημένῳ σώματι τῶν Χριστιανῶν τὴν σπουδὴν δυνατώτατα παρασχεῖν ὀφείλεις, ὅπως τό ἡμέτερον κέλευσμα τὴν ταχίστην παραπληρωθῇ, ὅπως καὶ ἐν τούτῳ διὰ τῆς ἡμετέρας χρηστότητος πρόνοια γένηται τῆς κοινῆς καὶ δημοσίας ἡσυχίας.

12. Τούτῳ γάρ τῷ λογισμῷ, καθὼς καὶ προεΐρηται, ἡ θεία σπουδὴ περὶ ἡμᾶς, ἧς ἐν πολλαῖς ἤδη πράγμασιν ἀπεπειράθημεν, διὰ παντός τοῦ χρόνου βεβαίως διαμεῖναι.

13. Ἵνα δέ ταύτης τῆς ἡμετέρας νομοθεσίας καὶ τῆς καλοκαγαθίας ὅρος πρὸς γνῶσιν πάντων ἐνεχθῇναι δυνηθῇ, ταῦτα τὰ ὑφ' ἡμῶν γραφέντα, πανταχοῦ προθεῖναι καὶ εἰς γνῶσιν πάντων ἀγαγεῖν ἀκόλουθόν ἐστιν, ὅπως ταύτης τῆς ἡμετέρας καλοκαγαθίας ἡ νομοθεσία μηδένα λαθεῖν δυνηθῇ (P.G. Migne 20, 881-885).

ΤΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΤΩΝ ΜΕΔΙΟΛΑΝΩΝ

(ΑΠΟΔΟΣΗ ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ)

1. Ἐπειδὴ ἀπὸ παλιά κιόλας σκεφτόμασταν ὅτι δέν πρέπει ν' ἄρνουμάστε τὴν ἐλευθερίαν τῆς θρησκείας, ἀλλὰ πρέπει νά

δοθῇ ἐξουσία στήν σκέψι καί στή βούλῃσι τοῦ καθενός νά ἐπιμελῇται τά θεῖα πράγματα, ὅπως ὁ ἴδιος θέλει, εἵχαμε διατάξει καί γιά τούς Χριστιανούς νά μποροῦν νά τηροῦν τήν πίστι τῆς ἐπιλογῆς των καί τῆς θρησκείας των.

2. Ἐπειδὴ ὅμως στό κείμενο ἐκεῖνο, μέ τό ὁποῖο τούς δόθηκε ἡ ἐλευθερία αὐτή, ἀποδείχτηκε σαφῶς ὅτι εἶχαν προστεθῇ πολλές καί διαφορετικές ἀπόψεις, γι' αὐτό ἴσως μετά ἀπό λίγο μερικοί παρεμποδίζονταν ἀπό τόν τρόπο ζωῆς ἐκεῖνο.

3. Ὅταν ἀπό καλή τύχη ἐγώ ὁ Αὐγουστος Κωνσταντῖνος κι ἐγώ ὁ Αὐγουστος Λικίνιος συναντηθήκαμε στό Μεδιόλανο καί συζητήσαμε ὅλα ὅσα ἀφοροῦσαν στήν ὠφέλεια καί τή χρησιμότητα τοῦ κοινοῦ, ἀνάμεσα στ' ἄλλα πού μᾶς φαίνονταν ὅτι θά εἶναι πολύ ὠφέλιμα σέ ὅλους, κρίναμε ὅτι πρέπει νά δώσουμε προτεραιότητα σ' ἐκεῖνα στά ὁποῖα περιλαμβανόταν ἡ εὐλόβεια καί τό σέβας πρὸς τό θεῖο, δηλαδή νά δώσουμε καί στοὺς Χριστιανούς καί σ' ὅλους ἐλεύθερη ἐπιλογή τοῦ ν' ἀκολουθοῦν ὅποια θρησκεία θελήσουν, ὥστε, ὅ,τι θεῖο καί οὐράνιο πράγμα ὑπάρχει τέλος πάντων, νά καταστῇ δυνατόν νά εἶναι εὐμενές σ' ἐμᾶς καί σ' ὅλους ὅσοι διατελοῦν κάτω ἀπό τήν ἐξουσία μας.

4. Μέ ὑγιές λοιπόν καί ὀρθότατο σκεπτικό θεσπίσαμε τή βούλῃσι αὐτή· σέ κανέναν ἀπολύτως νά μὴν ἀρνούμαστε τήν ἐξουσία νά ἐπιλέγῃ καί ν' ἀκολουθῇ τόν τρόπο ζωῆς τῆς θρησκείας τῶν Χριστιανῶν, καί νά δοθῇ στόν καθένα ἡ ἐξουσία νά δίνη τή διάνοιά του στή θρησκεία ἐκείνη τήν ὁποία ὁ ἴδιος νομίζει ὅτι τοῦ ταιριάζει· γιά νά μπορεῖ τό θεῖο νά μᾶς προσφέρῃ σέ ὅλα τή συνηθισμένη φροντίδα καί καλοκαγαθία του.

5. Καί ἦταν φυσικό ν' ἀποφασίσουμε νά τά γράψουμε αὐτά, ὥστε, ἀφοῦ ἀφαιρεθοῦν ἐντελῶς οἱ ἐπιλογές, πού περιέχονται μέσα στά κατά τό παρελθόν σταλμένα πρὸς τήν ἀφοσίωσί σου γράμματά μας τά σχετικά μέ τούς Χριστιανούς, (καί ὅσα φαίνονται ὅτι εἶναι πολύ σκαιά καί ξένα πρὸς τήν πραότητα μας, αὐτά ν' ἀφαιρεθοῦν), στό ἐξῆς ὁ καθένας ἀπ' αὐτούς πού κάνουν τήν ἴδια ἐπιλογή, νά ἔχουν δηλαδή τή θρησκεία τῶν Χριστιανῶν, νά

κάνη αυτό ακριβώς ἐλευθέρως καί ἀπλῶς, χωρίς καμμιὰ ἐνόχλησι.

6. Κρίναμε δέ ὅτι αὐτά πρέπει νά τά δηλώσουμε πληρέστατα στήν ἐπιμέλειά σου, γιά νά ξέρης ὅτι ἐμεῖς δώσαμε στους Χριστιανούς κι ἀπόλυτη τήν ἐξουσία ν' ἀσκοῦν τή θρησκεία τους.

7. Ἐπειδὴ ἡ ἀφοσίωσί σου βλέπει ὅτι αὐτό ακριβῶς τό χαρίσαμε σ' αὐτούς ἐξ ὀλοκλήρου, «κατανοεῖ» ὅτι ἡ ἐξουσία ν' ἀσκοῦν τόν τρόπο ζωῆς καί τήν θρησκεία (τους) πού θέλουν δόθηκε καί σ' ἄλλους, πρᾶγμα πού εἶναι φανερό ὅτι γίνεται, γιά νά ἡρεμήσουν οἱ καιροί μας· γιά νά ἔχη ὁ καθένας τήν ἐξουσία νά ἐπιλέγῃ καί ν' ἀκολουθῇ ὅποια «θρησκεία» θέλει. Κι αὐτό τό κάναμε, γιά νά μή νομισθῇ ἀπό καμμιὰ τιμή καί θρησκεία ὅτι ἐμεῖς τή μειώσαμε σέ κάτι.

8. Θεσπίζουμε δέ εἰδικά γιά τούς Χριστιανούς ἐκτός ἀπό τά ἄλλα καί τοῦτο· τούς χώρους των, ὅπου πρῶτα συνήθιζον νά συναθροίζωνται, γιά τούς ὁποίους καί στά γράμματα πού ἔχουν σταλῇ (παλιότερα) πρὸς τήν ἀφοσίωσί σου ὑπῆρξε κατὰ τό παρελθόν ἄλλη διατύπωσι, ἂν μερικοί φαίνωνται ὅτι τούς ἀγόρασαν ἢ ἀπό τό δικό μας ταμεῖο ἢ ἀπό κάποιο ἄλλο, νά τούς ἐπιστρέψουν στους ἴδιους Χριστιανούς, χωρίς χρήματα καί χωρίς καμμιὰ ἀπαίτησι τοῦ ἀντιτίμου των, ἀφοῦ ἀπορριφθῇ κάθε ἀμέλεια καί ἀμφισβήτησι· κι ἂν μερικοί ἔτυχε νά πάρουν τέτοιους χώρους σάν δῶρο, τό ταχύτερο νά τούς ἐπιστρέψουν στους ἴδιους τούς Χριστιανούς.

9. Ἔτσι ὥστε, ἂν αὐτοί πού τούς ἀγόρασαν ἢ ἐκεῖνοι πού τούς πῆραν σάν δωρεά ζητοῦν κάτι ἀπό τήν καλοκαγαθία μας, νά προσέλθουν στόν τοπικό δικαστικό ἑπαρχο, γιά νά ληφθῇ καί γι' αὐτούς πρόνοια ἀπό τήν δική μας ἐπιείκεια. **“Ὅλοι αὐτοί οἱ χώροι πρέπει νά παραδοθοῦν πάραντα στό σῶμα τῶν Χριστιανῶν μέ τή φροντίδα σου χωρίς καμμιὰ χρονοτριβή.**

10. Κι ἐπειδὴ ἔγινε γνωστό ὅτι οἱ ἴδιοι Χριστιανοί εἶχαν ὄχι μόνο τούς χώρους ἐκεῖνους, ὅπου συνήθιζαν νά συναθροίζωνται, ἀλλά καί ἄλλους πού ἀνῆκαν ὄχι στόν καθένα ἀπ' αὐτούς ἀλλά

στήν ιδιοκτησία τοῦ σώματός των, δηλαδή τῶν Χριστιανῶν, ὅλους αὐτούς τοὺς χώρους σύμφωνα μέ τόν προειρημένο νόμο, χωρίς καμμία ἀπολύτως ἀμφισβήτησι, θά διατάξης νά τοὺς ἐπιστρέψουν στοὺς ἴδιους τοὺς Χριστιανούς, δηλαδή στό σῶμα καί στή σύνοδό τους· καί νά τηρηθῇ φυσικά ἡ προειρημένη τακτική· αὐτοί δηλαδή πού θά τοὺς ἐπιστρέψουν χωρίς ἀντίτιμο, ὅπως εἴπαμε προηγουμένως, νά μποροῦν νά ἐλπίζουν τήν ἀποζημίωσί τους ἐκ μέρους τῆς καλοκαγαθίας μας.

11. Σ' ὅλ' αὐτά ὀφείλεις νά προσφέρῃς στό προειρημένο σῶμα τῶν Χριστιανῶν τή φροντίδα σου μέ πολλή δύναμι, γιά νά ἐφαρμοσθῇ ἡ διαταγή μας τό ταχύτερο, ὥστε καί στό θέμα αὐτό χάρι στήν ἐπιείκειά μας νά ληφθῇ πρόνοια γιά τήν κοινή καί δημόσια ἡρεμία.

12. Διότι, ὅπως λέχθηκε καί παραπάνω, μ' αὐτό τό σκεπτικό «θέλουμε» ἡ θεία φροντίδα πού μᾶς περιβάλλει, τῆς ὁποίας πείρα λάβαμε ἤδη σέ πολλές καταστάσεις, νά μᾶς μείνῃ σίγουρη γιά πάντα.

13. Γιά νά καταστῇ δέ δυνατόν ἡ διατύπωσι αὐτῆς τῆς νομοθεσίας μας καί καλοκαγαθίας νά ἔρθῃ εἰς γνῶσι ὅλων, εἶναι εὐνόητο ὅτι, πρίν ἀπό τό δικό σου διάταγμα, θά δημοσιεύσεις παντοῦ καί θά φέρῃς εἰς γνῶσι ὅλων αὐτό τό γράμμα μας, ὥστε νά μήν καταστῇ δυνατόν νά μείνῃ κρυμμένη ἀπό κανέναν ἡ νομοθεσία τῆς καλοκαγαθίας μας αὐτῆς.

Μετάφραση Κωνσταντίνου Σιαμάκη,

Δρος Θεολογίας